

Nr 149

Av herrar **Källstad** och **Mattsson**, om ökade resurser för den utvecklingspsykologiska forskningen, m. m.

(Lika lydande med motion nr 101 i Första kammaren)

Utvecklingspsykologisk forskning, särskilt rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik, är ett i vårt land starkt försummat forskningsfält, varför kraftiga åtgärder nu behöver vidtas på detta område, inte minst mot bakgrund av den utbyggda daghemsverksamheten och de tidiga barnårens avgörande betydelse för individens fortsatta utveckling.

Som självständigt läroämne existerar varken utvecklings- eller barnpsykologi vid något enda svenskt lärosäte. Enstaka föreläsningar eller korta föreläsningsserier i dessa ämnen ges visserligen vid universitetens psykologiska och pedagogiska institutioner, men det är ej till fyllest för att stimulera en bredare forskarrekrutering. Vetenskapliga undersökningar inom området har endast sporadiskt företagits. Betydande för läget är att trots att förskolinstitutioner funnits i vårt land sedan 1830-talet ännu endast två doktorsavhandlingar behandlande barnutvecklingen i dessa åldrar och företagna inom dylika institutioner hittills har ventilerats.

Vid karolinska sjukhuset pågår f. n. en längdsnittsstudie som börjar med mödraintervjuer under graviditeten och följer barnens utveckling upp genom uppväxten. Denna studie, som ekonomiskt stödes dels av Centre International de l'Enfance i Paris, dels av medicinalstyrelsen, sysslar för närvarande med barn i skolåldern.

Den enda institution i landet som kontinuerligt ägnar sig åt det här nämnda forskningsfältet tillkom år 1957 vid det barnpsykologiska forskningslaboratoriet, som då var förlagt till Stockholms universitet. 1964 överfördes detta till lärarhögskolans i Stockholm pedagogisk-psykologiska institution. Samtidigt inrättades där en laboratur i »Utvecklingspsykologi, särskilt förskoleålderns psykologi och pedagogik», tillika innebärande föreståndarskapet för barnpsykologiska forskningsinstitutet, vilket blev laboratoriets nya namn. De tre redan befintliga assistenttjänsterna har också överförts till lärarhögskolan.

Institutets undersökningar har huvudsakligen varit tvärsnittsstudier eller utgjort kombinationer av längd- och tvärsnittsstudier. Alltifrån sin tillkomst har institutet sysslat med grundforskning i växelverkan med tillämpad forskning inom verksamhetsområdet förskoleålderns och den tidiga skolålderns psykologi och pedagogik.

I samband med överflyttningen till lärarhögskolan har samtliga befattningshavare vid institutet blivit väsentligt mera belastade med undervisning än tidigare, varför

man nödgats krympa forskningsvolymen. Ingen av tjänsterna är någon ren forskarbefattning.

Samtidigt har på grund av den aktuella samhällsutvecklingen behovet av ökade forskningsinsatser inom institutets verksamhetsområde markant ökats. Nedan anges några flagranti exempel på aktuella forskningsprojekt.

Objekt för utvecklingspsykologisk forskning

1. Barnstugorna

Arbetsmarknadens behov av arbetskraft kräver i ständigt ökad omfattning även småbarnsmödrarnas insatser. En förutsättning för att ge kvinnorna valfrihet mellan hemarbete och yrkesarbete utanför hemmet är att barntillsynen ordnas. 1966 års riksdag beslöt en snabb utbyggnad av daghemmen tillika med en genomgripande omformning av deras arbetssätt. Propositionen (1966: 54) upptog även förslag om åtgärder för en snabb ökning av antalet familjedaghem. Den förutsatte också att antalet fritidshem för skolbarn snabbt skulle ökas.

I allt detta är det huvudsakligen de vuxnas behov av hjälp med barntillsynen som dryftats. Barnens situation är tills vidare förbisedd. Någon forsknings- och försöksverksamhet jämförlig med den, som föranstaltades vid införandet av grundskolan, har icke föreslagits.

Ju större resurser samhället satsar på barnstugorna desto nödvändigare blir det dock att forskningen på detta område tar upp problem rörande barnens utvecklings- och mognadsförlopp under de berörda åldrarna i relation till barnstugornas respektive familjedaghemmens utformning, vård och pedagogiska uppläggnings.

Forskningsproblem på området kan här endast exemplifieras: Vilka variationer kan tränade observatörer iaktta beträffande daghemmens respektive fritidshemmens läge, lokalplanering, inredning etc., lek- och sysselsättningsmaterielens lämplighet för vederbörande åldersstadier (inom- och utomhus), utelekplatsens lämplighet, personalens utbildning och pedagogiska förmåga m. m.? Kan samband visas mellan dessa faktorer och barnens reaktioner i olika hänseenden?

Hur inverkar bakgrundsfaktorer från barnens hem på deras reaktioner i barnstugemiljön? Vilka faktorer är i så fall avgörande? Vad är det som stressar barn vid övergången från hem- till barnstugemiljö i respektive åldersgrupper?

Kan daghemmens inverkan på barnen jämföras med familjedaghemmens? Vilket mål och vilka medel för metoden inom barnstugorna kan man experimentellt fastställa efter en observationsstudie av barnens utveckling i motoriskt, socialt, emotionellt och intellektuellt hänseende genom samtliga barnstugeåldrar?

Resultaten av dylika undersökningar bör översättas till konkreta förslag till pedagogiska anvisningar för den personal, som arbetar i de olika åldersgrupperna i barnstugorna och familjedaghemmen. Likaså bör forskningen resultera i råd och anvisningar till föräldrar.

2. Obligatorisk förskola

Från arbetsmarknadens parter liksom från andra håll framläggs allt oftare förslaget att ordna barntillsynen för 6-åringarna, ibland också för 5-åringarna, genom att införa ett eller två o b l i g a t o r i s k a f ö r s k o l å r, varvid man tänker sig en till grundskolan anknuten förskola. Som ett annat motiv för en dylik anges ibland att om barnen börjar skolan tidigare än nu, så slutar de den också tidigare, varvid förutsättes att samma kunskapsmått skall inhämtas trots elevernas lägre grad av psykofysisk utveckling och mognad. Likaså har i debatten framförts förslag om en sänkning av skolinträdesåldern till sex år. Alla dessa förslag motiverar en väsentlig ökning av forskningsinsatser belysande utvecklingen under barndomen lika väl som pedagogiken inom förskolan respektive skolans lågstadium samt övergången från den förra till det senare.

Forskningsproblemen på detta område är i tillämpliga delar identiska för förskola och lågstadium. Särskilt viktigt är att experimentellt utpröva ett pedagogiskt program avpassat för barn i här angivna åldrar — alltså att icke utgå från den nuvarande skolans krav på nybörjarna utan från barnens utvecklingsnivå. Tillämpningen kan sedan antagas bli förslag till förändringar såväl av förskolemetodik som av lågstadiets metodik i vidaste mening.

3. Barnolycksfall

Barnpsykologiska forskningsinstitutet har redan utfört en rad undersökningar av små barn i trafiken, vilka studier varit internationellt banbrytande och vars resultat numera ligger till grund för samhällets åtgärder för att skydda barnen i trafiken. Men årligen vållas allt flera olycksfall bland barn i förskolåldern inom hemmen, bl. a. av den alltmer ökade förekomsten av giftiga kemisk-tekniska preparat, hushållsmaskiner av olika slag m. m. Undersökningar av dessa olycksfallstyper är av nöden.

Bl. a. borde undersökas vilka barnåldrar som drabbas av de olika slagen av olycksfall. Vilken är därvid könsfördelningen och bebyggelsefördelningen i sådana fall? Finns s. k. olycksfåglar, som återfinns vid samma typ av olycksfall och/eller i flera olika typer? Finns ett samband mellan barnolycksfall och yttre miljö, t. ex. i hemmet eller i barnstugan? Föreligger samband med moderns hem- eller yrkesarbete? Råder samband med karakterologiska faktorer hos respektive barn och individerna i deras omgivning?

Undersökningens resultat bör sedan kunna tillämpas i olycksfallsförebyggande syfte.

4. Barn på sjukhus

Sjukhusvistelser upplevs ofta av små barn på ett sätt, som vållar dem psykiska skador: »De kan bli fysiskt friska men psykiskt skadade.» Tills vidare har knappast någon forskning bedrivits i Sverige rörande detta problemkomplex, bortsett från en ännu ej publicerad undersökning gjord av docent R. Lagercrantz vid karolinska

sjukhuset. Det är angeläget att snarast få till stånd utvecklingspsykologisk forskning i relation till barnens situation i sjukhusmiljön och vid hemkomsten därifrån.

Observationer av sjuka små barn, vilka observationer utförts av medarbetare vid barnpsykologiska forskningsinstitutet, tycks visa att intagningen på sjukhuset ofta upplevs som en chock liksom att åtskilligt i rutinen dagligen upplevs på det sättet av många barn. En klarläggande observationsundersökning av sjukhusvårdens utformning för barn i olika åldrar bör ge utgångspunkter för vidare studier.

För barn i skolåldern skall ordnas med sjukhuslärare enligt lag. Men för förskolbarn finns intet motsvarande föreskrivet och få sjukhus har sysselsättningsterapeuter med specialutbildning. Vad betyder anhörigas besök: En hjälp eller en svårighet för barnen? Är sjukhuspersonalens utbildning adekvat? Finns lek- och sysselsättningsmateriel, och i så fall av lämplig art etc? Här föreligger ett stort forskningsbehov. Framkomna resultat bör översättas till praktisk pedagogisk hjälp för sjukhuspersonal, barn och föräldrar.

Ytterligare en mångfald problem rörande förskolbarn och lågstadiesbarn väntar på att upptas som forskningsuppgifter. De här nämnda fyra områdena av angelägen forskning har endast tjänat som exempel.

Professur i utvecklingspsykologi

Om forskningen skall kunna främjas är det nödvändigt att akademiska lärostolar i ämnet utvecklingspsykologi inrättas. Därvid avser vi närmast ämnet utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik. Till dessa bör forskningsinstitutioner med ett tillräckligt antal assistenter knytas samt dessutom försöks- och demonstrationsinstitutioner, inrymmande såväl daghem för barn i åldern 0—7 år som förskolor (lekskolor) och fritidshem för skolbarn.

Det torde vara ett samhällsintresse, att utvecklingspsykologisk forskning av ovannämnd art snabbt får dessa resurser, innan barnstugornas antal hunnit utökas, innan förskolorna byggs in i grundskolan etc.

Att de som arbetar bland små barn länge varit medvetna om behovet av forskning i detta ämne framgår av att Sveriges förskollärares riksförbund redan 1947 krävde och sedan dess vid mångfaldiga tillfällen krävt att professur i utvecklingspsykologi inrättas samt av att ett antal organisationer, bl. a. Målsmännens riksförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges förskollärares riksförbund, Svenska läkaresällskapets barnläkarsektion m. fl. år 1963 uppvaktade ecklesiastikministern och universitetskanslern med begäran om professur i »Utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik».

Forskningen bör anknytas till universiteten

Forskningen i utvecklingspsykologi bör enligt vår mening i huvudsak vara förlagd till universiteten och där till självständiga institutioner. Vid universiteten når

man också de blivande forskarna, studenter på olika utbildningsnivåer, vilka på samtliga nivåer bör få undervisning rörande detta viktiga område. Om man vill främja forskningen, måste vidare forskarrekruteringen breddas. Ju fler som undervisas i ett nytt examinationsämne, desto flera torde sannolikt komma att gå vidare i sina studier inom ämnet.

I en framtid bör lärostolar i utvecklingspsykologi inrättas vid samtliga rikets universitet. För närvarande torde inga sökande finnas mer än till en professur. En sådan bör inrättas i Stockholm, där sedan en längre tid tillbaka relativt omfattande barnpsykologisk forskning bedrivits. Genom att barnpsykologiska forskningsinstitutet i flera år haft sin verksamhet förlagd till Stockholm finns också där ett antal personer, som fått sin psykologpraktik vid detta institut, där den är inriktad på barns utveckling genom de första 10—12 åren. De har arbetat såsom assistenter vid institutet och har alltså en grundläggande yrkesutbildning klar. Flera licentiatier har också där skrivit sina avhandlingar och är väl förtrogna med institutets arbete. Vid universiteten bedrivs vidare en fri forskning efter forskarens eget val. Detta är huvudanledningen till varför vi vill se forskningen förlagd till universitetet.

Läraryhögskolorna har ett annat syfte: lärarutbildning — inte forskarutbildning. Forskningen blir inte i samma grad fri som vid universitetet. Den blir bunden till skolan, i synnerhet som läraryhögskolorna är underordnade skolöverstyrelsen och inte direkt lyder under universitetskanslersämbetet. Så länge inte läraryhögskolorna har övningskolor för lågstadiet, vilket inte alla har ännu, och övningsförskolor i form av daghem och förskolor, kommer det också att bli svårt för en professor i utvecklingspsykologi att få till stånd ett verkligt intresse för ämnet vid läraryhögskolorna. Det kanske väsentligaste skälet till vårt ställningstagande till förmån för universitetet i det här sammanhanget är att forskarrekruteringen krymper, om man förlägger eventuella professurer enbart till läraryhögskolorna. Det blir då svårt för lärarkandidaterna att inse, vilken nytta de kommer att få av sina studier av små barn.

Tills vidare torde det vara önskvärt, att barnpsykologiska forskningsinstitutet återförs till universitetet i Stockholm och blir en självständig institution med professur. I den mån läraryhögskolan i Stockholm är intresserad av förskolbarn, torde man i så fall kunna anknyta förskolseminariet till läraryhögskolan.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer vi,
att riksdagen måtte

1. besluta att fr. o. m. budgetåret 1968/69 omvandla den nu vid läraryhögskolan i Stockholm inrättade laboraturen i utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik, till professur i samma ämne samt förlägga denna till Stockholms universitet,

2. besluta att fr. o. m. budgetåret 1968/69 förlägga barnpsykologiska forskningsinstitutet vid läraryhögskolan i Stockholm till Stockholms universitet, samt

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om inrättande under de närmaste budgetåren av ytterligare professurer i utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik.

Stockholm den 19 januari 1968

Thorvald Källstad (fp)

Lennart Mattsson (cp)
